

گفت‌وگویی صبا با مصطفی رحماندوست،
شاعرو نویسنده پیشکسوت کودکان و نوجوانان

ادبیات کودک و نوجوان باید علمی باشد

مصطفی رحماندوست یکی از نویسندگان نام‌آشنا در حوزه ادبیات کودک و نوجوان است. او بیش از چهار دهه با فعالیت و ممارست در این عرصه به ارائه آثار مختلفی برای کودکان و نوجوانان پرداخته است. به گفته خودش تا امروز ۴۰۰ کتاب به رشته تحریر در آورده که هر کدام از آنها حاصل پژوهش و زحمات او در این زمینه بوده است. خبرنگار صبا در آخرین روز از سی و پنجمین نمایشگاه کتاب تهران با این نویسنده پیشکسوت درباره زوایای مختلف ادبیات کودک به گفت‌وگو نشست است که در ادامه می‌خوانید.

آزاده صالحی
گفت‌وگو

خاطر من هست طی ماه‌های گذشته در مراسم رونمایی از کتاب «بازی با انگشتان» به این موضوع اشاره شد که کار بدون پژوهش در حوزه ادبیات کودک عملاً دستاوردی در پی نخواهد داشت. در این سال‌ها هم دیدگاه‌های ادبیات کودک تا حدود زیادی نسبت به این حیطه تفاوت کرده و حالا دیگر این نکته ثابت شده است که نوشتن برای کودکان و نوجوانان آسان نیست و نیازمند دانش و تخصص است. نظر شما در این باره چیست؟

کار من در این چهار دهه فقط نگارش ۴۰۰ کتابی نبوده که منتشر کرده‌ام، بلکه در زمینه تثبیت ادبیات کودک بیش از این‌ها زحمت کشیده‌ام. ادبیات کودک پیش از انقلاب بیشتر حالت فانتزی داشت که فقط عده‌ای از خانواده‌ها به خرید کتاب برای کودکان خود می‌پرداختند و بعد از آن که انقلاب شد، بعضی از جریان‌های سیاسی آن را به نفع خود مصادره کردند. ولی واقعیت این است که نه آن ادبیات قبل از انقلاب و نه ادبیات بعد از انقلاب، ادبیات کودک نبود. این‌ها تحمیل ما بزرگترها به بچه‌ها بود. از همان زمان من تصمیم گرفتم تا علمی بودن پدیده ادبیات کودک را اثبات کنم و خداوند هم به من در این مسیر کمک کرد. وقتی سردبیری «رشد» را بر عهده گرفتم اولین کاری که کردم این بود که گروهی از نویسندگان را جمع کردم و از آنها خواستم پیش از نوشتن یک قصه برای کودکان و نوجوانان، اول کتابی درباره نوشتن برای این طیف را بخوانند. خوشبختانه امروز این قضیه تا حدود زیادی جاف‌تاده است و جاف‌تادن این مسئله هم نشانگر آن است که اهل هنر در این سال‌ها قدم‌های زیادی در مسیر پژوهش ادبیات کودک برداشته‌اند. در نمایشگاه کتاب امسال، کتابی داشتم که موضوع آن درباره ده مهارت بهداشت جهانی بود. چون این کتاب با عروسک همراه است طبعاً قیمتش هم زیاد است. امسال وقتی از کنار غرفه ناشر رد می‌شدم به خودم گفتم اگر دیدم کسی این کتاب را می‌خرد داخل غرفه می‌روم و گرنه از آنجا می‌گذرم. اما وقتی نزدیک غرفه رسیدم و با ناشر مواجه شدم به این مسئله اشاره کرد که بهرغم قیمت بالای کتاب، فروش خوبی داشته است. می‌خواهم بگویم، امروز خانواده‌ها به این نتیجه رسیده‌اند که باید برای کودک خود کتاب بخرند ولو این که قیمت کتاب بالا باشد. به همین خاطر است که معتقدم ادبیات ما پژوهش‌محور شده و دیگر نوشتن برای کودکان و نوجوانان ذوقی نیست. وقتی می‌خواستیم مجموعه کتابهای «هیچانه» را بنویسیم هم به پژوهش پرداختیم تا بگویم این کتاب‌ها چه بار تربیتی می‌توانند برای کودکان داشته باشند. الان بخش زیادی از مخاطبان دنبال این هستند که کدام نویسنده بر اساس تحقیق و پژوهش به نگارش کتاب پرداخته تا آن کتاب را بخرند. می‌توان گفت، امروز چنین آثاری بیشتر می‌توانند به نیازهای مردم به شکل هنری پاسخ دهند.

برخی از نویسندگان بر این باورند که امروز حوزه ادبیات کودک به دلایل مختلف از جمله جایگزین شدن فضای مجازی در حاشیه قرار گرفته است، شما چقدر با این مسئله موافق هستید؟

نه؛ من این مسئله را قبول ندارم. در ایام بازدید از نمایشگاه امسال وقتی با ناشران حرف می‌زدم به این نکته اشاره می‌کردند که درست است کتاب گران شده و از تعداد کتاب‌هایی که می‌فروشند کاسته شده است، ولی گردش مالی ناشران کاهش نیافته است. پس، کتاب گران شده و مردم کمتر کتاب می‌خرند، ولی خانواده‌هایی که اهل کتاب بوده‌اند هنوز هم به هر شکلی که هست به تهیه کتاب می‌پردازند. البته با این بخش از سوالتان موافقم که امروز دنیای مجازی وقت نوجوانان را گرفته است. در این زمینه والدین باید به کودکان خود بیاموزند که از اینترنت چطور و چه وقت استفاده کنند. چون این که بخواهیم دسترسی نوجوانان را نسبت به فضای مجازی محدود کنیم عملاً میسر نیست. من جزو اولین کسانی بودم که در ایران دارای اینترنت شدم، زمانی که در صداوسیما مدیر فروش کودکان بودم، به من اکانت اینترنت دادند، آن زمان یکی از دخترهایم هنوز نوجوان بود، باخودم فکر کردم من که نمی‌توانم دائم به دنبال او باشم و ببینم در فضای مجازی چه چیزهایی را جستجو می‌کند، پس بهتر است روی تربیت اینترنتی او کار کنم. در نتیجه به او گفتم من و تو باید ساعت‌هایی از روز را با هم حرف بزنیم (کاری که پدر و مادرهای امروز کمتر

